

Mihael Valenčak

Kegljanje na deset kegljev – »bowling«

Izvleček

Beseda »bowling« ima v angleškem jeziku veliko pomenov: kegljanje na devet kegljev, kegljanje na deset kegljev, balinanje in še mnoge druge. V tem članku bom besedo »bowling« uporabljal zgolj za kegljanje na deset kegljev. Namen članka je slovenski javnosti predstaviti igro »bowling«. Igra, ki jo po vsem svetu igra milijone ljudi, je v članku predstavljena na način, ki je zanimiv tako za laika kot za izkušenega igralca »bowlinga«. V delu sem povzel zgodovinski začetek igre v svetu in doma, podrobneje sem predstavil razvoj v modernem času, predvsem v Združenih državah Amerike (ZDA) kot ustanoviteljici moderne igre. Opisal sem razvoj slovenskega »bowlinga«. Predstavil sem del opreme, podrobnejše kroglo, ki je glavni del »bowlinga«, in čevlje. Predstavil sem tudi stezo z njenimi posebnostmi in značilnostmi – postavitve kegljev, pušice in pike, ki nam pomagajo pri igri. Na koncu sem nekaj besed posvetil še staršem. Kako naj otroka pripravijo na sam »bowling« center z njegovimi posebnostmi, kako naj mu pomagajo izbrati primerno kroglo in uživati v igri. S predstavitvijo »bowlinga« v slovenski besedi sem hotel prispevati k popularizaciji tega športa pri nas. Morda pa kdaj katerega od bralcev srečam kje na sosednji stezi.

Ključne besede: bowling, kegljanje na deset kegljev, oprema.

Ten-Pin Bowling

Abstract

In English, the word 'bowling' can be understood in a variety of ways: nine-pin bowling, ten-pin bowling, bocce ball and so on. For the purpose of this paper, the term will be confined to that of ten-pin bowling. The intention of this paper is to present the game of 'bowling' to the Slovene public. The game, played by millions of people worldwide, will be introduced so as to appeal to both amateurs and experienced bowlers alike. In this paper, I have summarized the historical beginnings of the game both at home and abroad, detailing its modern development and focusing particularly on the United States of America (USA) as the founders of the modern game. I have also described the development of 'bowling' in Slovenia. Additionally, I have also illustrated a portion of the equipment in detail: the ball, which is a vital component of the game and the shoes. Also included is a detailed description of the lane with all of its characteristics and features as well as the positioning of the pins, arrows and dots that help us to play the game. At the end, I have devoted a few words to parents on how to prepare a child to go to a bowling alley with all of its peculiarities, how to help them choose a suitable ball and enjoy the game. With the introduction of bowling to the Slovenian word, my goal was to contribute to the popularization of this sport in our country. I hope to soon meet one of my readers playing on the lane next to mine.

Key words: bowling, ten-pin bowling, equipment

■ Kaj je kegljanje na deset kegljev?

Kegljanje na deset kegljev je tekmovalni šport, v katerem tekmovalec kegljač – igralec, zakotali – vrže kroglo za kegljanje na deset kegljev po leseni ali sintetični stezi z namenom, da podre tolikšno število kegljev, kot je le mogoče.

Kegljanje je beseda, ki je v slovensko govorečem prostoru sinonim za kegljanje na devet kegljev. Po pogovoru s strokovnjaki s področja kegljanja na deset kegljev, slovenisti in igralci smo prišli do sklepa, da v slovenskem jeziku ni besede, ki bi celostno predstavila kegljanje na deset kegljev. Zato bom v nadaljevanju članka uporabljal besedo »bowling«.

Kegljač je beseda, ki se v našem jezikovnem prostoru naveže na igralca kegljanja na devet kegljev. Zato bom v članku uporabljal besedo igralec.

Igro »bowlinga« sestavlja deset okvirjev (okvir je osnovna enota vrednotenja igre). Če se odločiš zanjo, je tvoja naloga, da zakotališ kroglo po stezi in podreš vseh deset kegljev, ki stojijo na koncu.

■ Nastanek kegljanja na deset kegljev

Do devetnajstega stoletja poznamo samo kegljanje na devet kegljev. V ZDA v devetnajstem stoletju postane kegljanje na devet kegljev zelo popularno, a je sčasoma doživelo nazadovanje. Kegljanje na devet kegljev je pritegnilo veliko igralcev na srečo in ti so dali igri slab sloves. Zaradi iger na srečo in s tem povezanimi špekulacijami so v zvezni državi Connecticut leta 1841 sprejeli zakon, ki je prepovedoval ljudem, da bi posedovali steze za kegljanje na devet kegljev. Vendar so se ljudje znašli. Zaobšli so zakon na ta

način, da so dodali dodaten keglj k prejšnjim devetim in to je bil začetek kegljanja na deset kegljev – »bowlinga«, kot ga poznamo danes.

Do danes je še neznano, kje se je točno začelo kegljanje na deset kegljev, vemo pa, da se je ob koncu 19. stoletja igralo v večjih zveznih državah, kot so: New York, Illinois in Ohio. Vendar takrat še ni bilo nobenih standardiziranih pravil igre. Teža in velikost krogle, kegljev in dolžina stez so se razlikovali od države do države.

To se je spremenilo, ko je restavrator Joe Tumb leta 1895 organiziral sestanek med predstavniki različnih regionalnih klubov. Devetega septembra 1895 je bil v Beethovnovi hali v New Yorku ustanovljen Ameriški kegljaški kongres (ABC – *American Bowling Congress*). Kmalu je ABC standardiziral pravila in ljudje so lahko začeli tekmovali na nacionalnih tekmovanjih in turnirjih. Število lig, ki niso uporabljale standardiziranih pravil, je drastično padlo.

ABC je bil namenjen le moškim kegljačem, čeprav so ženske kegljale že od druge polovice devetnajstega stoletja. Počakati so morale do leta 1916 (obdobje feminizma), da so dobile svoj kongres (WIBC). 1916 so v St. Louisu ustanovili ženski internacionalni kegljaški kongres. Ženske iz več delov ZDA so se s pomočjo prokurista Denisa Sweeneya odločile, da bodo tekmovali na nacionalnih tekmovanjih in turnirjih.

■ Razvoj modernega kegljanja na deset kegljev – »bowlinga«

V začetku dvajsetega stoletja je tehnologija v »bowlingu« naredila ogromen korak naprej. Do takrat so bile krogle narejene iz trdega tipa lesa, drevesa, ki ga imenujemo drevo življenja, latinsko *lignum vitae*. Leta 1905 je bila predstavljena prva krogla, narejena iz gume, poimenovana *evertrue*. Devet let kasneje, leta 1914, je Brunswick, ki je bil do takrat izdelovalec biljardov, podal na tržišče prvo tako imenovano mineralitno kroglo. Ta je zaradi svoje skrivnostne gu-

mijaste sestavine postala velik hit. Zaradi tehnološkega izbruha so se morali v »bowlingu« standardizirati pravila in oprema, kar pa je pomenilo tudi pojav raznih organizacij. Še večji razvoj kegljanja je omogočil še en tehnološki napredek. To je bil razvoj avtomatskega postavljalca kegljev »pinsetter«. Morehead Patterson, podpredsednik AMF-a, takratnega obrata za proizvodnjo strojev za pekarnice, tobak in obleke, je odkupil patent od Gottfrieda Schmidta. Ta ga je izumil leta 1936 v svoji garaži.

Prvič je bil avtomatski postavljalca kegljev predstavljen publiki na ABC nacionalnem prvenstvu v Bufalu leta 1946. Leta 1951 so ga začeli uporabljati v Michiganu. Leta 1952 pa se je začela njihova proizvodnja. Ljudi, prvotne postavljalce kegljev, so po novem zamenjali bolj izobraženi in bolj plačani mehaniki – vzdrževalci, ki so bili sposobni več ur zapored brez težav držati steze v uporabi.

V petdesetih letih dvajsetega stoletja je televizija začela eksperimentirati s prenosi. Popularnost »bowlinga« je skokovito narasla. Prvo oddajo o »bowlingu« je naredila NBC, in sicer je predstavila prvenstvo v »bowlingu«. Poleg te oddaje so se na televiziji pojavile še druge, kot so: *Make That Spare*, *Celebrity Bowling*, *Bowling for Dollars*.

Eddie Elias, uspešen promotor, agent in podjetnik, je leta 1958 ustanovil Profesionalno »bowling« zvezo (PBA) s triinidesetimi člani. PBA je bila ustanovljena, da bi naprednejšim igralcem omogočila postati profesionalci in tudi povzdigniti ta šport med vrhunske športe. PBA ima sedaj več kot 3500 članov. Kasneje se jim je pridružila še Ženska profesionalna liga, danes Ženska profesionalna »bowling« organizacija (PWBA). Leta 1961 je ABC kot prva prenašala tekmo Profesionalne »bowling« lige (*Pro Bowlers Tour*). Zaradi izjemnega marketinga je postala Profesionalna »bowling« liga pomemben del ABC-jevega športnega programa. Tega je gledalo na milijone Američanov in to je pripomoglo k še večji popularnosti »bowlinga«.

Dandanes »bowling« igra 100 milijonov ljudi v več kot devetdesetih državah sveta. Zdi se, da številka raste iz dneva v dan. Obstaja lobi, *World Bowling*, ki poizkuša spraviti »bowling« na olimpijske igre.

Pri nas

V Sloveniji »bowlinga« niso igrali do sedemdesetih let prejšnjega stoletja. V ljubljanskem gostišču Alpe Adria na Masarykovi so odprli prve štiri steze za »bowling«. To so bile hkrati tudi prve steze v Jugoslaviji. Januarja 1976 je bil ustanovljen prvi »bowling« klub Ljubljana, kasneje imenovan Tivoli. Takrat so v kompleksu bazenov pod Rožnikom odprli šest stez za »bowling«. Naslednji mesec je bilo prvo tekmovanje, ustanovljeni so bili novi klubi: Zmaj, Union, Alpe-Adria, Sava in BK 200, prva registracija je zajela 45 tekmovalcev. Spomladi so organizirali državno prvenstvo, več turnirjev, poleti ustanovili Skupnost za »bowling« in se včlanili v Kegljaško zvezo Slovenije ter novembra začeli s tekmovanjem v odprti ljubljanski ligi (Prelogar in Bizjak, 2003).

Vključili so se v tekmovanje na zvezni ravni, ustanovili Odbor za »bowling« pri Kegljaški zvezi Jugoslavije; že prihodnje leto sta Jani Tratnik in Feliks Šparemblek uspešno nastopala za državno reprezentanco na evropskem prvenstvu v Helsinkih. Tako so se slovenski igralci hitro vključili v mednarodno družino.

Leta 1992 so slovenski reprezentanti na tekmovanju za evropski pokal na Danskem prvič nastopili za barve samostojne Slovenije.

Slika 1. Avtomatski postavljalca kegljev na eni redkih ohranjenih slik.

Med tekmovalci je bilo nekaj takih, ki so »bowlingu« zvesti že od prvih začetkov. Ženske so se v dejavnost vključile zgodaj, v začetku so tekmovalle kar v moški konkurenci, kasneje samostojno. Sedaj nastopajo ločeno tudi na državnem in pokalnem prvenstvu ter tudi v mešanih parih.

Jani Tratnik in Feliks Šparenblek sta prva uspešno zastopala državno reprezentanco na evropskem prvenstvu v Helsinkih. Kljub temu »bowling« Slovencev ni tako navdušil, da bi postal množičen šport. Kegljanje na devet kegljev je ostalo prvenstveno. V Sloveniji je sedaj 19 »bowling« klubov.

Združeni so v Bowling zvezi Slovenije, ki se je 9. maja 2000 odcepila od kegljaške zveze. Imajo 40 tekmovalcev in eno tekmovalko, ki so se že vpisali v klub tistih, ki so dosegli magično mejo tristotih kegljev; med njimi je bil prvi leta 1983 na stezi v Tivoliju Miklavž Sever. Kasneje so se mu pridružili še drugi. Med njimi velja izpostaviti Nina Stenka; njemu je to uspelo že enajstkrat, in Majo Debenc, ki je prva in zaenkrat še edina ženska s tem dosežkom. Podatka sta iz leta 2014. Da rezultat šteje, je potrebno, da je dosežen na tekmovalni ali pa na uradnem treningu (Prelogar in Bizjak, 2003).

Organiziranost »bowlinga«

BZS se je 9. maja 2000 odcepila od Kegljaške zveze Slovenije in je članica ETBF in WTBA. Seveda je tudi članica *World Bowling*.

Namen BZS je spodbujati športno dejavnost in s tem prispevati k razvoju »bowlinga« v Republiki Sloveniji, in sicer tako, da:

- razvija »bowling« v športno-tekmovalnem smislu v vseh starostnih kategorijah,
- razvija »bowling« kot rekreativno-sprostitutveno dejavnost,
- spodbuja združevanje športnih organizacij v BZS po načelu svobodnega združevanja in samostojne opredelitve vsakega športnega društva,
- deluje po načelu enakopravnosti vseh članov BZS,
- skrbi za uveljavljanje strokovnega dela v organih BZS in športnih društvih,
- razvija in krepi stike s športnimi zvezami in organizacijami v drugih občinah, republiki, sosednjih deželah ter slovenskimi športnimi organizacijami v zamejstvu.

Organi BZS so: skupščina, upravni odbor, nadzorni odbor in disciplinska komisija.

Kot pravila igranja in obnašanja se uporabljajo pravila *World Bowlinga*.

■ Krogla

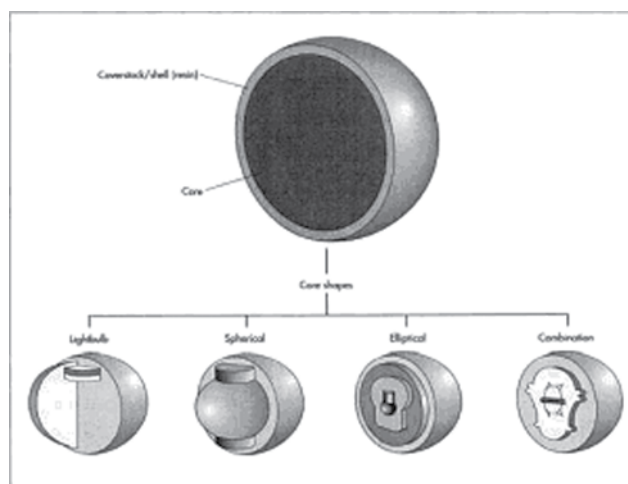
Krogla za »bowling« je narejena iz dveh delov: jedra in zunanega dela – povrhnjice, imenovane tudi »coverstock«.

Povrhnjica je material na zunanji površini krogle v debelini enega inča (2,4 cm) in determinira obnašanje krogle pod različnimi pogoji na stezi. Moderne krogle uporabljajo za povrhnjico poliuretan, ki je kemično tako obdelan, da ima pore, ki vpijajo olje na stezi, kar vpliva na trenje. Ta material v angleščini poimenujejo »*reactive resin*«. Proizvajalci pa uporabljajo kot material tudi še poliester in pa navaden poliuretan.

Jedro je notranji del krogle, ki je sestavljeno iz lahkega materiala, ki obkroža utež različnih oblik. Utež je dinamično neuravnotežena, kar povzroči, da se krogla stabilizira med gibanjem po stezi. Za utež se uporabljajo grafit, barij in bizmut. Material, s katerim obdaja utež, pa je lahko gosta umetna masa – plastika ali keramika.

Pri »bowlingu« (kegljanju na deset kegljev) so po navadi izvrtane tri luknje; za palec, sredinec in prstanec. Pravila dovoljujejo do pet lukenj. Teža krogel je omejena na maksimalno 7,2 kg (16 funtov). Enak pa je obseg vseh krogel. Večina »bowling« centrov nudi uporabnikom svoje krogle. Te imenujejo »hišne« krogle. Igralci, ki imajo svoje krogle, si jih prevrtajo na širino in dolžino svojih prstov, tako da imajo optimalen oprijem.

Krogle so različnih barv. Lahko so svetleče ali mat, to pa tudi vpliva na njihove lastnosti.

Slika 2. Različne oblike uteži v kroglah.

■ Material

1. Krogla mora biti zgrajena iz trdih materialov in ne sme imeti vdolbin.
2. Kateri koli material bo dodan, mora biti enakomerno porazdeljen po vsej površini krogle. To ne velja za materiale, ki so uporabljeni v logu ali drugih označbah.
3. Gostota materiala, uporabljenega za kroglo, ne sme presežati 3.80g/ml.
4. Pri izdelavi krogle je dovoljeno uporabljati poznane materiale. Prepo vedano je vplivati na kroglo tako, da bi pridobila na masi ali da bi vplivali na predpisane dispozicije.

■ Čevlji

Čevlji za »bowling« predstavljajo kombinacijo med vsakodnevno in športno obutvijo. Podplat nedsrnega čevlja je narejen – podobno kot košarkarski – iz gume, kar omogoča stabilnost. Drsní »slide« čevlji pa je narejen iz veliko mehkejših materialov, ki omogočajo igralcu podrs v izpust krogle.

Opozorilo: pazite, da ne zmočite podplatov čevljev. Ne le, da boste s tem vplivali na drsnost, ker ima podplat visoko zmožnost vpijanja tekočine, lahko se zgodi, da se poškodujete. Namesto podrsa, se bo vaš čevlji na mestu ustavil in lahko kaj hitro pride do poškodbe kolena ali gležnja.

Poznamo dva tipa čevljev za »bowling«. Čevlji, pri katerih ima drsni čevljev fiksni podplat in peto. Takšne čevlje si lahko izposodimo v »bowling« centrih. Druga oblika so čevlji, ki jih uporabljajo profesionalni igralci. Tu pa ima drsni čevljev snemljiv/zamenljiv sprednji del podplata in peto. Sprednji del podplata pri čevlju omogoča podrs in z menjavo le-tega vplivamo na dolžino podrsa. Peta predstavlja zavoro in se jo prav tako lahko zamenja.

Odločitev za nakup

Kako in zakaj se odločiti za nakup čevljev?

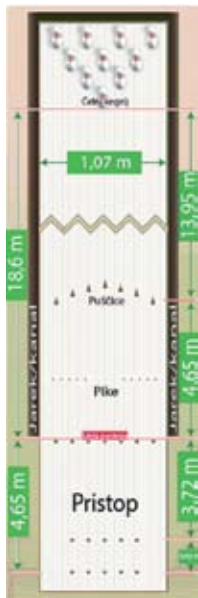
Če ste le občasen igralec, se vam zagotovo ne izplača nakup lastnih čevljev, saj vsi centri ponujajo izposojlo.

V kolikor pa igrate redno in želite napredovati, vam vsekakor svetujemo nakup. Naprej morda čevlje s fiksnim, nezamenljivim podplatom, ko pa napredujete v igri in že razvijete občutke podrsa in zaviranja, pa bi bil čas za nakup čevljev z izmenljivim podplatom in peto.

Pri nakupu pazite na velikost čevlja. Prevelik čevljev vas lahko vrže iz ravnotežja. Zato, če je le možno, obiščite strokovnjaka, da vam izmeri nogo in svetuje. Prav tako pa se lahko po daljši uporabi čevljev spremeni.

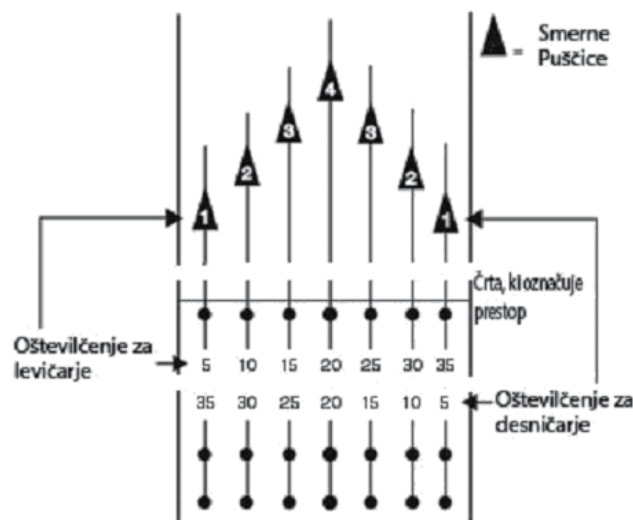
Igralna površina in oznake

Igralna površina je področje, ki ga imenujemo steza. Celotna steza je dolga 24,2 metra in široka 1,7 metra. Na obeh straneh steze sta jarka (kanala). V primeru, da krogla zdrсне z igralne površine, pade v jarek, po katerem zdrsi v zaledje. Pristop je dolg 4,65 metra in se konča s črto, imenovano mejna linija ali linija prestopa. Igralec ne sme prestopiti mejne linije, sicer je met neveljaven. Na razdalji 18,6 metra se nahaja čelni keglj, okrog katerega so v štirih vrstah postavljeni ostali keglji: v prvi vrsti en keglj (1), v drugi vrsti dva keglja (2, 3), v tretji vrsti trije keglji (4, 5, 6) in v četrti vrsti štirje keglji (7, 8, 9, 10). Kegljji niso oštevilčeni, oštevilčena so mesta, na katerih keglji stojijo. Kegljji so izdelani iz trdega javorja ali iz plastične mase.

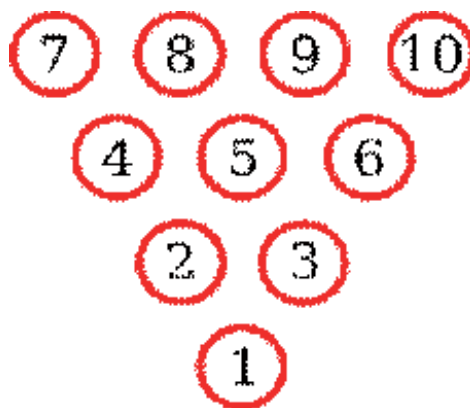
Slika 3. »Bowling« steza in njene dimenzije.

Na igralni površini se nahajajo oznake na zaletnem delu in oznake na oljnim delu. Oljni del je del za linijo prestopa. Oznake na zaletnem delu so pomoč pri določanju izhodiščnega položaja igralca; prvih 5–7 pik na razdalji 36–38 cm (14'–15') pred linijo prestopa, drugih 5–7 pik na razdalji 23–30,5 cm (9'–12') pred linijo prestopa. Oznake na oljnim delu so pomoč pri vizualizaciji krivulje; do 10 pik na razdalji 1,86–2,48 m (6–8 čevljev) za linijo prestopa, 7 puščic na razdalji 3,72–4,96 m (12–16 čevljev) za linijo prestopa.

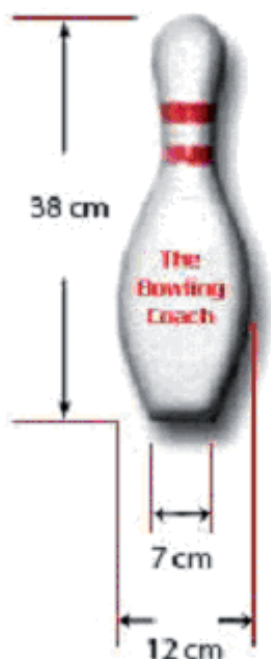
Slika 4. Na stezi za »bowling« so prikazane puščice in točke, ki so nam v pomoč pri igranju.

Steze so zgrajene iz 39 parketnih deščic, ki jih igralci uporabljajo za orientacijo pri začetnem položaju in vizualizaciji krivulje meta. Za čelnim kegljem se nahaja posebno področje, kjer so razvrščeni keglji. Imenuje se regal za keglje. Kegljji niso oštevilčeni, oštevilčeni so položaji, na katerih stojijo (1–10).

Slika 5. Položaji kegljev na stezi.

Dimenzije kegljev predpisujejo USBC pravila. Kegljji morajo biti označeni z oznako »USBC Approved«. USBC pravila določajo, da morajo biti keglji visoki 38 centimetrov (15 palcev) in 12 centimetrov (4,75 palca) široki v najširšem delu in v najtanjšem delu 7 centimetrov (2,75 palca). Keglj je najširši v delu, kjer naj bi ga zadela krogla. Teža keglja mora biti najmanj 1.53 kilograma in največ 1.64 kilograma (3 funte in 6 unč–3 funte in 10 unč).

Slika 6. Kegelj za »bowling« in njegove mere.

■ Obnašanje na »bowlingu« – za starše

Ko pripeljete otroka prvič v »bowling« center, mu razložite pravila igre. Če je otrok večji, mu pojasnite še štetje ter kaj pridobi z uspešnim prvim metom in kaj, če podre vse keglje v drugem metu.

Otroka pripravite na hrup, ki je v »bowling« centru. Glasba, padanje kegljev ... Za male otroke je lahko to stresno.

Otroku izberite kroglo primerne teže, to je med 6 do 10 funtov. Če je ne najdete, vprašajte na blagajni, mogoče jo imajo shranjeno tam.

Otroci naj imajo s sabo nogavice. Če jih nimajo, naj obužejo čevlje iz izposojevalnice.

Na blagajni zaprosite za ograjice, ko bo igral otrok. Tako se mu izboljša samozavest in zniža nivo frustracije ob tem, ko mu krogla ne pada v kanal.

Otroku pokažemo pravilno tehniko metanja. Manjši otroci začnejo s soročnim metom – kotaljenjem. Večji otroci bodo želeli poizkusiti enoročno. Zato je pomembno, da jim čim bolj natančno pokažemo, kako.

Od otrok zahtevajte, da se držijo »bowling« bontona. Pazi naj se na to, da se ne poliva, hodi po stezah, da da prednost igralcu desno od sebe. Ta pravila so navadno objavljena v vsakem »bowling« centru.

Pri igri z otrokom ne dajajte v ospredje rezultata. To ima lahko negativen učinek. Raje se zabavajte in veselite vsakega uspeha.

Mihael Valenčak, prof. šp. vzg.
Zavod za vzgojo in izobraževanje Logatec
miha.valencak@gmail.com